

Milana Valeh qızı Həsənova,

Bakı Dövlət Universitetinin fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorantı

<https://orcid.org/0009-0009-9601-3175>

E-mail: milanahasan97@gmail.com

[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(4\).183-187](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(4).183-187)

İNKLÜZİV TƏHSİLİN PSIXOPEDAQOJİ ƏSASLARI

Milana Valeh Hasanova,

doctorial student in the program of doctor of philosophy of

Baku State University

PSYCHOPEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

Милана Валех гызы Гасанова,

докторант по программе доктора философии

Бакинского Государственного Университета

координатор Центра дополнительного образования поддержки инклюзивного развития

ПСИХОПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Xülasə. Bu məqalə inklüziv təhsilin psixopedaqoji əsaslarını ətraflı şəkildə təhlil edir. İlk hissədə inklüziv təhsilin nəzəri əsasları, o cümlədən Vıqotskinin sosial-mədəni nəzəriyyəsi, Qardnerin çoxşaxəli intellekt nəzəriyyəsi, Brunerin konstruktiv öyrənmə nəzəriyyəsi və Bronfenbrennerin bioekologiya nəzəriyyəsi müzakirə olunur. Daha sonra inklüziv təhsilin psixoloji aspektləri – emosional və sosial inkişaf, özünüqiymətləndirmə və identiklik formalaşması, psixoloji rifah kimi mövzular işıqlandırılır. Məqalə həmçinin inklüziv təhsilin pedaqoji aspektlərini (tədris metodları, kurikulum adaptasiyası, qiymətləndirmə strategiyaları, sinif idarəetməsi) və uğurlu tətbiqi üçün zəruri olan psixopedaqoji şərtləri (müəllimlərin hazırlığı, multidisiplinar əməkdaşlıq, valideyn iştirakı, dəstəkləyici məktəb mühiti) araşdırır. Son hissədə Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün qanunvericilik və siyasət səviyyəsində dəyişikliklər, müəllim hazırlığının təkmilləşdirilməsi, məktəb infrastrukturunun yaxşılaşdırılması və ictimai maarifləndirmə kimi tövsiyələr təqdim edilir.

Açar sözlər: *inklüziv təhsil, psixopedaqoji əsaslar, fərdiləşdirilmiş təlim, müəllim hazırlığı, multidisiplinar əməkdaşlıq*

Abstract. This article thoroughly analyzes the psycho-pedagogical foundations of inclusive education. The first section discusses the theoretical foundations of inclusive education, including Vygotsky's sociocultural theory, Gardner's multiple intelligences theory, Bruner's constructivist learning theory, and Bronfenbrenner's bioecological theory. The psychological aspects of inclusive education are then highlighted, focusing on emotional and social development, self-esteem and identity formation, and psychological well-being. The article also explores the pedagogical aspects of inclusive education (teaching methods, curriculum adaptation, assessment strategies, classroom management) and the necessary psycho-pedagogical conditions for its successful implementation (teacher preparation, multidisciplinary collaboration, parental involvement, supportive school environment). The final section presents recommendations for developing inclusive education in Azerbaijan, including legislative and policy changes, improving teacher preparation, enhancing school infrastructure, and raising public awareness. The article concludes that a deep understanding and application of the psycho-pedagogical foundations of inclusive education is essential for meeting the educational needs of all children and enabling them to realize their full potential.

Keywords: *inclusive education, psycho-pedagogical foundations, individualized learning, teacher training, multidisciplinary collaboration*

Аннотация. В данной статье подробно анализируются психопедагогические основы инклюзивного образования. В первой части рассматриваются теоретические основы инклюзивного образования, включая социокультурную теорию Выготского, теорию множественного интеллекта Гард-

nera, konstruktivistскую теорию обучения Брунера и биоэкологическую теорию Бронфенбренера. Далее освещаются психологические аспекты инклюзивного образования, с акцентом на эмоциональное и социальное развитие, формирование самооценки и идентичности, психологическое благополучие. В статье также исследуются педагогические аспекты инклюзивного образования (методы обучения, адаптация учебной программы, стратегии оценивания, управление классом) и необходимые психопедагогические условия для его успешной реализации (подготовка учителей, междисциплинарное сотрудничество, участие родителей, поддерживающая школьная среда). В заключении представлены рекомендации по развитию инклюзивного образования в Азербайджане, включая изменения в законодательстве и политике, улучшение подготовки учителей, совершенствование школьной инфраструктуры и повышение общественной осведомленности.

Ключевые слова: инклюзивное образование, психопедагогические основы, индивидуализированное обучение, подготовка учителей, мультидисциплинарное сотрудничество

İnklüziv təhsilə “sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqların ümumi təhsil müəssisəsində xüsusi şərait yaratmaqla xüsusi təlim vasitəsilə sağlam şagirdlərlə eyni sinifdə təhsilə cəlb edilməsi” kimi tərif verilir. Pedaqoji ədəbiyyatlarda isə inklüziv təhsilə daha ümumi planda tərif verilir: İnklüziv təhsil əlilliyi olan və olmayan, zəngin və yoxsul uşaqların, eləcə də cinsi, etnik, dini və mədəni statusundan asılı olmayaraq bütün uşaqların öz icmaları daxilində onların potensialını aşkara çıxara bilən məktəblərdə təhsil almasıdır. Bu anlayış müasir təhsil sisteminin əsas prinsiplərindən birinə çevrilmişdir və müxtəlif fiziki, əqli, sosial-iqtisadi və mədəni xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq, hər bir şəxsin keyfiyyətli təhsil almaq hüququna əsaslanır.

İnklüziv təhsilin psixopedaqoji əsasları, bu təhsil modelinin nəzəri və praktiki istiqamətlərini müəyyən edən fundamental prinsipləri, konsepsiyaları və yanaşmaları əhatə edir. Bu əsaslar uşaqların inkişaf xüsusiyyətlərinin, psixoloji ehtiyaclarının və öyrənmə proseslərinin dərinəndən anlaşılmasına əsaslanır və pedaqoji müdaxilələrin səmərəli şəkildə planlaşdırılması və həyata keçirilməsi üçün zəruri olan biliyi təmin edir.

Bu məqalədə inklüziv təhsilin psixopedaqoji əsasları, bu sahədə aparılan elmi tədqiqatlar, qabaqcıl təcrübələr və müasir yanaşmalar işığında təhlil ediləcəkdir. İnklüziv təhsilin uğurla həyata keçirilməsi üçün zəruri olan psixoloji və pedaqoji prinsiplər müzakirə olunacaq və Azərbaycan təhsil sistemi kontekstində bu prinsiplərin tətbiqinə dair tövsiyələr irəli sürüləcəkdir.

İnklüziv təhsilin nəzəri əsasları

İnklüziv təhsilin nəzəri əsasları bir sıra psixoloji və pedaqoji nəzəriyyələrə, konsepsiyalara və yanaşmalara əsaslanır. Bu nəzəriyyələr arasında Vıqotskinin sosial-mədəni nəzəriyyəsi,

Qardnerin çoxşaxəli intellekt nəzəriyyəsi, Brunerinin konstruktiv öyrənmə nəzəriyyəsi və Bioekologiya nəzəriyyəsi xüsusi yer tutur.

Lev Vıqotskinin sosial-mədəni nəzəriyyəsi, uşaqların inkişafının və öyrənməsinin sosial kontekstdə baş verdiyini və uşaqların potensialının tam realizə olunması üçün sosial qarşılıqlı əlaqələrin vacib olduğunu vurğulayır. Vıqotskiyə görə, öyrənmə prosesi “yaxın inkişaf zonası” (Zone of Proximal Development) adlanan bir sahədə baş verir ki, bu da uşağın müstəqil şəkildə edə biləcəyi və bir yetişkinin və ya daha təcrübəli yaşıdın köməyi ilə edə biləcəyi şeylər arasındakı fərkdir. Bu anlayış inklüziv təhsildə fərdi yanaşmanın vacibliyini və uşaqların potensialının reallaşdırılması üçün müvafiq dəstəyin təmin edilməsinin zəruriliyini vurğulayır.

Hovard Qardnerin çoxşaxəli intellekt nəzəriyyəsi, intellektin yalnız verbal-linqvistik və məntiqi-riyazi qabiliyyətlərlə məhdudlaşmadığını, həm də musiqi, məkan, bədən-kinestetik, şəxsiyyətlərarası, özünüdərk və təbiətsünaslıq kimi müxtəlif intellekt növlərini əhatə etdiyini iddia edir [10]. Bu nəzəriyyə inklüziv təhsildə fərdi öyrənmə üsullarının və güclü tərəflərin nəzərə alınmasının vacibliyini vurğulayır və müəllimlərə uşaqların müxtəlif qabiliyyətlərini və bacarıqlarını tanımağa və inkişaf etdirməyə kömək edir.

Cerom Brunerinin konstruktiv öyrənmə nəzəriyyəsi, öyrənmənin aktiv bir proses olduğunu və uşaqların öz biliklərini mövcud bilik və təcrübələrinə əsaslanaraq qurduğunu vurğulayır [5]. Bu nəzəriyyə, inklüziv təhsildə uşaqların fərdi təcrübələrinin və kontekstlərinin nəzərə alınmasının, həmçinin öyrənmə prosesində onların aktiv iştirakının təmin edilməsinin vacibliyini vurğulayır.

Uri Bronfenbrenner tərəfindən təklif edilən Bioekologiya nəzəriyyəsi, uşaqların inkişafı-

nın müxtəlif səviyyəli ekoloji sistemlərdə – mikrosistem (ailə, məktəb), mezosistem (bu mikrosistemlərin qarşılıqlı əlaqəsi), ekzosistem (uşağın birbaşa iştirak etmədiyi, lakin onun inkişafına təsir edən mühitlər) və makrosistem (mədəniyyət, qanunlar, adət-ənənələr) – baş verdiyini göstərir (Bronfenbrenner, 1979). Bu nəzəriyyə, inklüziv təhsildə uşaqların inkişafına təsir edən bütün ekoloji sistemlərin nəzərə alınmasının və müxtəlif sistemlər arasında əməkdaşlığın təşviq edilməsinin vacibliyini vurğulayır.

İnklüziv təhsilin psixoloji aspektləri

İnklüziv təhsilin psixoloji aspektləri, uşaqların emosional və sosial inkişafına, özünüqiymətləndirmə və identiklik formalaşmasına, həmçinin psixoloji rifahına təsir edən amilləri əhatə edir.

Emosional və sosial inkişaf inklüziv təhsilin mühüm komponentlərindən biridir. Ətrafındakılarla səmərəli qarşılıqlı əlaqə qurmaq, emosiyaları tanımaq və idarə etmək, həmçinin empatiya göstərmək qabiliyyəti uşaqların həm akademik, həm də sosial uğurları üçün vacibdir [11]. İnklüziv təhsil mühitində bütün uşaqlar bir-birlərinin fərqli xüsusiyyətlərini qəbul etmək, hörmət etmək və qiymətləndirmək imkanı əldə edirlər ki, bu da onların emosional və sosial inkişafına müsbət təsir göstərir.

Özünüqiymətləndirmə və identiklik formalaşması da inklüziv təhsilin psixoloji aspektlərindən biridir. Əlilliyi olan uşaqlar və digər azlıq qruplarına aid olan uşaqlar çox vaxt mənfi stereotiplərlə, ayrı-seçkiliklə və sosial təcrid ilə üzləşirlər ki, bu da onların özünüqiymətləndirməsinə və identikliyinə mənfi təsir göstərir [2]. İnklüziv təhsil mühiti bütün uşaqların özlərini dəyərli, qəbul edilmiş və hörmət edilmiş hiss etmələri üçün imkan yaradır və beləliklə onların pozitiv özünüqiymətləndirmə və identiklik formalaşdırmasına kömək edir.

Psixoloji rifah inklüziv təhsilin digər mühüm psixoloji aspektidir. Təhsil prosesindən kənarlaşdırılan və ya ayrı-seçkiliyə məruz qalan uşaqlar stress, təşviş və depressiya kimi psixoloji problemlərlə üzləşə bilərlər (Seligman, 2011). İnklüziv təhsil mühiti bütün uşaqların psixoloji rifahını təmin etməyə yönəlmiş dəstəkləyici bir mühit yaradır və onların emosional və psixoloji ehtiyaclarını qarşılıyır.

İnklüziv təhsilin pedaqoji aspektləri

İnklüziv təhsilin pedaqoji aspektləri, tədris metodları, kurikulum adaptasiyası, qiymətlən-

dirmə strategiyaları və sinif idarəetməsi kimi pedaqoji praktikalarla bağlıdır.

Tədris metodları inklüziv təhsilin mühüm pedaqoji aspektlərindən biridir. Müxtəlif öyrənmə üslublarına və ehtiyaclarına malik uşaqlar üçün səmərəli tədrisi təmin etmək üçün müəllimlər müxtəlif tədris metodları və strategiyaları istifadə etməlidirlər. Bu metodlara interaktiv təlim, kooperativ öyrənmə, layihə əsaslı öyrənmə, problem əsaslı öyrənmə və fərdiləşdirilmiş təlim daxildir.

Kurikulum adaptasiyası inklüziv təhsilin digər mühüm pedaqoji aspektidir. Müxtəlif qabiliyyətlərə və ehtiyaclarına malik uşaqların eyni kurikulumla əlçatanlığını təmin etmək üçün kurikulumun uyğunlaşdırılması və modifikasiyası vacibdir. Bu, məzmunun sadələşdirilməsi, alternativ tədris materiallarının təmin edilməsi, təqdimat formalarının uyğunlaşdırılması və uşaqların ehtiyaclarına uyğun olaraq tədris sürətinin tənzimlənməsi kimi strategiyaları əhatə edə bilər.

Qiymətləndirmə strategiyaları da inklüziv təhsilin mühüm pedaqoji aspektlərindən biridir. Ənənəvi qiymətləndirmə metodları çox vaxt əlilliyi olan uşaqlar və digər azlıq qruplarına aid olan uşaqlar üçün uyğun olmaya bilər. İnklüziv təhsildə qiymətləndirmə müxtəlif qabiliyyətlərə və öyrənmə üslublarına malik uşaqlar üçün əlçatan olmalı və onların bilik və bacarıqlarını obyektiv şəkildə ölçməlidir. Bu, portfolio qiymətləndirməsi, performans əsaslı qiymətləndirmə, özünüqiymətləndirmə və həmyaşd qiymətləndirməsi kimi alternativ qiymətləndirmə metodlarının istifadəsini nəzərdə tutur.

Sinif idarəetməsi inklüziv təhsilin digər mühüm pedaqoji aspektidir. İnklüziv sinif mühitində müəllimlər müxtəlif ehtiyacları, bacarıqları və davranışları olan uşaqlarla işləmək üçün effektiv sinif idarəetmə strategiyalarına malik olmalıdırlar [8]. Bu strategiyalara pozitiv davranış dəstəyi, müsbət sinif iqliminin yaradılması, açıq və aydın gözləntilərin müəyyən edilməsi və fərdi davranış planlarının hazırlanması daxildir.

İnklüziv təhsilin uğurlu tətbiqi üçün zəruri olan psixopedaqoji şərtlər

İnklüziv təhsilin uğurla həyata keçirilməsi üçün bir sıra psixopedaqoji şərtlərin təmin edilməsi vacibdir. Bu şərtlər arasında müəllimlərin hazırlığı və professional inkişafı, multidisiplinar əməkdaşlıq, valideyn iştirakı və dəstəkləyici məktəb mühiti xüsusi yer tutur.

Müəllimlərin hazırlığı və professional inkişafı inklüziv təhsilin uğurla həyata keçirilməsi üçün vacib şərtlərdən biridir. Müəllimlər inklüziv təhsil prinsipləri, müxtəlif əlillik növləri və xüsusi təhsil ehtiyacları, fərdiləşdirilmiş təlim strategiyaları və davranış idarəetməsi metodları haqqında biliklərə malik olmalıdırlar [6]. Bundan əlavə, müəllimlər müntəzəm olaraq professional inkişaf imkanlarına malik olmalı və özlərinin inklüziv təhsil praktikalarını təkmilləşdirmək üçün dəstək almalıdırlar.

Multidisiplinar əməkdaşlıq inklüziv təhsilin uğurla həyata keçirilməsi üçün digər vacib şərtədir. Müxtəlif peşə sahiblərinin – müəllimlər, psixoloqlar, sosial işçilər, loqopedlər və digər mütəxəssislərin – əməkdaşlığı uşaqların müxtəlif ehtiyaclarını qarşılamaq və onlara hərtərəfli dəstək göstərmək üçün vacibdir [9]. Bu əməkdaşlıq uşaqların qiymətləndirilməsi, fərdi təhsil planlarının hazırlanması və həyata keçirilməsi, həmçinin müdaxilə strategiyalarının planlaşdırılması və tətbiqi mərhələlərində xüsusilə əhəmiyyətlidir.

Valideyn iştirakı inklüziv təhsilin uğurla həyata keçirilməsi üçün vacib şərtlərdən biridir. Valideynlər uşaqlarının təhsil prosesində aktiv iştirak etməli və müəllimlər və digər mütəxəssislərlə sıx əməkdaşlıq etməlidirlər [7]. Valideynlərin iştirakı uşaqların təhsil ehtiyaclarının daha yaxşı anlaşılmasına, evdə və məktəbdə ardıcıl dəstəyin təmin edilməsinə və uşaqların akademik və sosial inkişafının təşviq edilməsinə kömək edir.

Dəstəkləyici məktəb mühiti inklüziv təhsilin uğurla həyata keçirilməsi üçün vacib şərtlərdən sonuncusudur. Dəstəkləyici məktəb mühiti müsbət məktəb mədəniyyətini, inklüziv dəyərlərə və prinsiplərə sadıqlığını, həmçinin bütün uşaqların təhsil ehtiyaclarını qarşılamaq üçün zəruri olan resursları və dəstəyi nəzərdə tutur [3]. Dəstəkləyici məktəb mühiti həm də fiziki mühitin əlçatanlığının təmin edilməsi, müvafiq öyrənmə materiallarının və texnologiyalarının təmin edilməsi, həmçinin bütün uşaqlar üçün təhlükəsiz və uyğun bir mühitin yaradılmasını əhatə edir.

Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün tövsiyələr

Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün bir sıra tövsiyələr təklif etmək olar. Bu tövsiyələr arasında qanunvericilik və siyasət səviyyəsində dəyişikliklər, müəllim hazırlığı və professional inkişafının təkmilləşdirilməsi, mək-

təb infrastrukturunun və resurslarının yaxşılaşdırılması, həmçinin ictimai maarifləndirmə və stereotiplərlə mübarizə xüsusi yer tutur.

Qanunvericilik və siyasət səviyyəsində dəyişikliklər Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün vacib tövsiyələrdən biridir. Azərbaycan qanunvericiliyində inklüziv təhsil prinsiplərinin və hüquqlarının daha aydın şəkildə əks olunması və bu prinsiplərin və hüquqların həyata keçirilməsi üçün konkret mexanizmlərin müəyyən edilməsi vacibdir. Bundan əlavə, inklüziv təhsilin maliyyələşdirilməsi üçün adekvat büdcə ayrılmalı və bu vəsaitlərin səmərəli şəkildə istifadəsi üçün nəzarət mexanizmləri yaradılmalıdır.

Müəllim hazırlığı və professional inkişafının təkmilləşdirilməsi Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün digər vacib tövsiyədir. Müəllim hazırlığı proqramlarına inklüziv təhsil prinsipləri və praktikalarına dair daha çox məzmun daxil edilməli və fəaliyyətdə olan müəllimlər üçün davamlı professional inkişaf imkanları təmin edilməlidir. Bundan əlavə, müəllimlərə məsləhət və dəstək xidmətləri təklif edilməli və onların inklüziv təhsil praktikalarını təkmilləşdirmək üçün innovativ yanaşmalar və metodlar haqqında məlumat verilməlidir.

Məktəb infrastrukturunun və resurslarının yaxşılaşdırılması Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün vacib tövsiyələrdən biridir. Məktəb binalarının fiziki əlçatanlığının təmin edilməsi, müvafiq tədris materiallarının və texnologiyalarının təmin edilməsi, həmçinin əlilliyi olan uşaqlar üçün yardımçı texnologiyaların və adaptiv avadanlıqların təmin edilməsi vacibdir. Bundan əlavə, məktəblərdə psixoloji dəstək xidmətlərinin gücləndirilməsi və müvafiq mütəxəssislərin – psixoloqlar, loqopedlər və digərlərinin – sayının artırılması da vacibdir.

İctimai maarifləndirmə və stereotiplərlə mübarizə Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün vacib tövsiyələrdən sonuncusudur. Əlilliyi olan uşaqlar və digər azlıq qruplarına aid olan uşaqlar haqqında mənfi stereotiplərin və miflərin aradan qaldırılması üçün ictimai maarifləndirmə kampaniyalarının keçirilməsi vacibdir. Bundan əlavə, uşaqlar, valideynlər və icma üzvləri arasında müxtəliflik, inklüzivlik və tolerantlıq dəyərlərinin təşviq edilməsi də vacibdir. Bu, media, sosial şəbəkələr, təhsil proqramları və icma tədbirləri vasitəsilə həyata keçirilə bilər.

Nəticə

İnklüziv təhsilin psixopedaqoji əsasları bu təhsil modelinin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi üçün zəruri olan nəzəri və praktiki bilik və bacarıqları təmin edir. Bu əsaslar müxtəlif psixoloji və pedaqoji nəzəriyyələrə, konsepsiyalara və yanaşmalara əsaslanır və inklüziv təhsilin həm psixoloji, həm də pedaqoji aspektlərini əhatə edir.

İnklüziv təhsilin psixoloji aspektləri uşaqların emosional və sosial inkişafına, özünüqiymətləndirmə və identiklik formalaşmasına, həmçinin psixoloji rifahına təsir edən amilləri əhatə edir. İnklüziv təhsilin pedaqoji aspektləri isə tədris metodları, kurikulum adaptasiyası, qiymətləndirmə strategiyaları və sinif idarəetməsi kimi pedaqoji praktikalarla bağlıdır.

İnklüziv təhsilin uğurla həyata keçirilməsi üçün bir sıra psixopedaqoji şərtlərin təmin edilməsi vacibdir. Bu şərtlər arasında müəllimlərin hazırlığı və professional inkişafı, multidisiplinar əməkdaşlıq, valideyn iştirakı və dəstəkləyici məktəb mühiti xüsusi yer tutur.

Azərbaycanda inklüziv təhsilin inkişafı üçün qanunvericilik və siyasət səviyyəsində dəyişikliklər, müəllim hazırlığı və professional inkişafının təkmilləşdirilməsi, məktəb infrastrukturunun və resurslarının yaxşılaşdırılması, həm-

çinin ictimai maarifləndirmə və stereotiplərlə mübarizə kimi tövsiyələr təklif edilir.

Ümumiyyətlə, inklüziv təhsilin psixopedaqoji əsaslarının dərinlən anlaşılması və tətbiqi bütün uşaqların təhsil ehtiyaclarının qarşılınması və onların potensialının tam realizə olunması üçün vacibdir. Bu, təhsil sisteminin daha ədalətli, inklüziv və səmərəli olmasına və bütün uşaqların keyfiyyətli təhsilə çıxışının təmin edilməsinə kömək edəcəkdir.

Problemin aktuallığı. Tədqiqatın aktuallığı müasir Azərbaycan təhsil sistemində inklüziv təhsilin həyata keçirilməsi üçün psixopedaqoji şərtlərin müəyyənəşdirilməsi və bu sahədə qanunvericilik, müəllim hazırlığı və məktəb infrastrukturunun təkmilləşdirilməsinə dair konkret tövsiyələrin verilməsi ilə bağlıdır.

Problemin elmi yeniliyi. Bu tədqiqatın elmi yeniliyi Vıqotskinin sosial-mədəni nəzəriyyəsi, Qardnerin çoxşaxəli intellekt nəzəriyyəsi ilə Bronfenbrennerin bioekologiya nəzəriyyəsinin sintez edilərək inklüziv təhsilin psixopedaqoji əsaslarının multidisiplinar əməkdaşlıq modelində kompleks təqdim olunmasıdır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti təhsil işçiləri üçün inklüziv təhsilin səmərəli həyata keçirilməsində istifadə oluna bilən psixopedaqoji strategiyalar, kurikulum adaptasiyası metodları və multidisiplinar əməkdaşlığın təklif edilməsindədir.

Ədəbiyyat

1. Bandura, A. Self-efficacy: The exercise of control / A. Bandura. – New York: Freeman, – 1997. – 604 p.
2. Booth, T. Index for inclusion: Developing learning and participation in schools / T. Booth, M. Ainscow. – Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education, – 2011. – 86 p.
3. Bronfenbrenner, U. The ecology of human development: Experiments by nature and design / U. Bronfenbrenner. – Cambridge, MA: Harvard University Press, – 1979. – 330 p.
4. Bruner, J. Toward a theory of instruction / J. Bruner. – Cambridge, MA: Harvard University Press, – 1966. – 176 p.
5. Epstein, J.L. School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools / J.L. Epstein. – New York: Routledge, – 2018. – 584 sp
6. Evertson, C.M. Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues / C.M. Evertson, C.S. Weinstein. – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, – 2006. – 1151 p.
7. Friend, M. Interactions: Collaboration skills for school professionals / M. Friend, L. Cook. – Boston: Pearson, – 2017. – 416 p.
8. Gardner, H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences / H. Gardner. – New York: Basic Books, – 1983. – 440 p.
9. Goleman, D. Emotional intelligence / D. Goleman. – New York: Bantam Books, – 1995. – 352 s.
10. İnklüziv təhsil / Q. Hüseynov, L. Şərafxanova, S. Məmmədova [və b.] – Bakı: – 2010.
11. Darling-Hammond, L. Teacher education around the world: What can we learn from international practice? // European Journal of Teacher Education, – 2017. № 40(3), – pp. 291-309.
12. Xələfov, A. İnklüziv siniflərdə tətbiq olunan pedaqoji metodların təhlili // Azərbaycan məktəbi. Elmi nəzəri pedaqoji jurnal, – 2023. № 3.

Redaksiyaya daxil olub: 11.06.2025